

Prof. MUDr. Otto Schück, DrSc. – stálice na českém nefrologickém nebi



Toto mimořádné vydání Vnitřního lékařství je věnováno prof. Otto Schückovi při příležitosti jeho životního jubilea. Když v roce 1976 hovořil akademik Prokop Málek na půdě IKEM v Praze při oslavě 50. narozenin jubilanta, zmínil se o tom, že existuje věk kalendářní, věk biologický a věk vědecký. Dnes je zřejmé, že pro prof. Schücka kalendářní ani vědecký věk neexistují. Je zřejmé, že nebyl jen vůdčím nefrologem 2. poloviny 20. století, ale že jím zůstává i ve století 21. To není fráze, stačí se podívat do některé databáze publikujících autorů, abychom si to ověřili.

Prof. Otto Schück nastoupil po promoci v roce 1950 na kliniku významného plzeňského internisty prof. Karla Bobka, aby se rok poté vrátil do Prahy na I. interní kliniku prof. Miloše Netouška na Karlově náměstí. Zde vznikly jeho první vědecké práce, z nichž vynikla zejména matematická formulace výpočtu plazmatické clearance a plochy pod křivkou po aplikaci dané látky. To byl objev daleko přesahující tuto studii. Teprve později se ukázalo, že vyčíslení plochy pod křivkou plazmatických koncentrací je velmi přínosné pro studium a popis farmakokinetiky léků. Metoda se velmi rychle rozšířila, více ve farmakokinetice než v nefrologii, a dnes je běžným parametrem (area under the curve – AUC), který umožňuje posoudit biologickou dostupnost příslušného léku. Prof. O. Schück se svými spolupracovníky publikoval na podkladě této metody množství farmakokinetických studií, zejména o antibioticích, obvykle v zahraničních časopisech. Od té doby je tato metoda standardně používána při popisu kinetiky daného léku.

Už v době svého působení na I. interní klinice spolupracoval prof. O. Schück s urologickým oddělením prof. Eduarda Hradce, zpočátku se zaměřením na vyšetření separované funkce ledvin u člověka. Později rozšířil svůj výzkum i do experimentu. Nejvýznamnější byly nálezy zabývající se absorpčními schopnostmi sliznice močového měchýře a později i popisem distribuce různých látek v ledvinovém parenchymu. Mimořádným výstupem byly 2 publikace v časopise Nature (spolu s prof. O. Andryskem – Nature 1959 a 1962).

V roce 1952 byly v areálu krčské Thomayerovy nemocnice založeny 3 výzkumné ústavy Ministerstva zdravotnictví, které si rychle vydobily respekt na národní i mezinárodní úrovni. Z nich se v roce 1962 odštěpil čtvrtý – Ústav experimentální terapie – vedený prof. O. Šmahelem (existovaly až do roku 1981, kdy byly sloučeny, a vznikl IKEM). Problematika kinetiky léčiv, jako hlavní výzkumný projekt tohoto ústavu, byla prof. O. Schückovi blízká, a proto sem v roce 1962 přešel. Již za svého ročního pobytu na University of Manchester u prof. S. W. Stanburyho (1965–1966) zkoumal otázky metabolismu kalcia, které dále rozpracoval po svém návratu do Prahy (spolu s MUDr. I. Sotorníkem). Významným přínosem bylo zjištění, že furosemid daleko více než jiná diuretika zvyšuje vylučování kalcia. Byla to tehdy jedna ze dvou publikovaných prací o tomto jevu. Následně vyšly studie o renálním vylučování sodíku (spolu s MUDr. J. Stříbrnou), o koncentrační schopnosti ledvin (s MUDr. H. Nádvořníkovou), o vylučování kyseliny močové (s MUDr. J. Malým). Dalším zájmovým okruhem prof. O. Schücka byla problematika funkce reziduálních nefronů a jejich adaptace na zvýšenou zátěž. Známé jsou především jeho nálezy o vylučování aminokyselin reziduálními nefrony (s prof. V. Teplanem).

Funkční vyšetření ledvin za různých fyziologických a patofyziologických stavů je další oblast, v níž prof. O. Schück dosáhl mimořádných kvalit. Jeho monografie Funkční vyšetření ledvin (1967) vyšla ve 2 českých vydáních, dále v ruštině (1975) a angličtině (1984). Prof. O. Schück zde zcela původním způsobem odvodil rovnice, na jejichž základě můžeme usuzovat na stav a funkci jednotlivých částí nefronu za různých patofyziologických situací. I tato kniha je napsána tak, jak je prof. O. Schückovi vlastní. Myšlenky v ní plynou v logických algoritmech, takže čtenář má pocit, že čte beletrii.

Říkalo se, že nefrologie má jen několik léků (dnes už to určitě není pravda!) a mezi ně nepochybně patří sůl a voda. Tato – čtenář promine – lékaři neoblíbená problematika našla v podání prof. O. Schücka svou lidskou tvář. Monografie Poruchy metabolismu vody a elektrolytů v klinické praxi (2000) zpřístupnila tuto oblast i méně matematicky nadanému čtenáři.

Nefrologie jako obor se začala v České republice formovat po roce 1950. Bylo to zásluhou dvou skupin, z nichž jedna se vytvořila kolem doc. M. Chytila na II. interní klinice a jejímž členem byl také prof. O. Schück a druhá byla vedena prof. Janem Brodem. Tyto snahy vyústily nejprve v založení Nefrologické sekce Československé internistické společnosti J. E. Purkyně (1958) a později vznikla samostatná Československá nefrologická společnost České lékařské společnosti J. E. Purkyně (1968). Prof. O. Schück byl jejím dlouholetým prezidentem (1990–1996). Bylo tomu

jistě také proto, že jeho Nefrologie praktického lékaře (1962, 1964, 1966, 1970, 1980, 1993), která vyšla také rusky (1967) a německy (1968), byla neoficiální učebnicí nefrologů nejen ke zkouškám, ale také v denní praxi. Mnohem podrobnější kniha Jana Broda Nefrologie – fyziologie, patofyziologie, klinika (1962) byla sice mimořádným, světově přijatým dílem o ledvinách, pro praktické potřeby klinika však nebyla určena. Nefrologie praktického lékaře asi také přispěla k logickému rozhodnutí, že prof. O. Schück byl dlouholetým přednostou Subkatedry nefrologie Institutu pro další vzdělávání lékařů Praha (1989–1995) a mezi dalšími administrativními funkcemi také přednostou III. interní výzkumné základny IKEM a později také Kliniky nefrologie IKEM.

Mimořádné aktivity vědecké (1 292 citací, H index 16), pedagogické a publikační přinesly prof. Schückovi řadu ocenění, jako např. 3krát cenu České nefrologické společnosti, Cenu České internistické společnosti České lékařské společnosti J. E. Purkyně, Nedvědovu cenu, Cenu Českého literárního fondu, Bruno Watchinger Award, Cenu Jana Broda a v roce 1996 také Cenu Jana Evangelisty Purkyně – nejvyšší uznání za mimořádné zásluhy o rozvoj oboru a za celoživotní vědeckou tvorbu.

Současným působištěm prof. O. Schücka je Interní klinika 2. LF UK a FN v Motole, kde stále publikuje, přednáší a zkouší mediky. I zde vznikla pozoruhodná díla, z nichž musíme jmenovat alespoň modifikaci klasické rovnice Hendersonovy-Hasselbalchovy, která sjednotila dva současné přístupy k hodnocení metabolických poruch acidobazické rovnováhy u člověka. V tomto novém pojetí je hydrogenuhličitan nahrazen ionty, které jeho koncentraci určují a přinášají tak vzhled do podstaty metabolických poruch acidobazické rovnováhy.

Je tedy nasnadě, že česká nefrologie začátku 21. století nese – kromě nové generace nefrologů – také jméno Otto Schücka.

Vážený pane profesore, jménem časopisu Vnitřní lékařství a jménem českých a slovenských nefrologů, internistů a dalších lékařů Vám přejeme do dalších let pevné zdraví a osobní i vědeckou prosperitu.

Praha, Brno, prosinec 2016



prof. MUDr. Karel Matoušovic, DrSc.



MUDr. Petr Svačina